

KONFERENSIYALAR.COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**VI RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA
VA YECHIMLAR**

AVGUST, 2025

ELEKTRON NASHR:

<https://konferensiyalar.com>

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

**VI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYASI MATERIALLARI**

2025-yil, avgust

TOSHKENT-2025

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
VI Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.1-jild, 6-son (avgust, 2025-yil). – 177 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2025-yil, 7-avgust

Mas'ul muharrir:
Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda "Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar" mavzusidagi VI Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan. Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Scienceproblems team, 2025-yil
© Mualliflar jamoasi, 2025-yil

MUNDARIJA

TEXNIKA FANLARI

Bozorboyev Abbasjon, Ravshanov Shavkat

KUNJUT O'SIMLIGINING XUSUSIYATLARI VA UNING HOSILINI YIG'ISHTIRIB OLISHDAGI MUAMMOLARI..... 6-9

Iskandarov Orifxon

TIRIKOTAJ MATOLARIDA SIFAT NAZORATI..... 10-12

Odinayev Mirjalol

"AI-TRANSLATE" TEXNIK HUJJATLARNI SUN'YI INTELLEKT ORQALI AVTOMATIK TARJIMA

QILISH VA HUQUQIY MASLAHATLAR AXBOROT TIZIMI – TEXNIK JIHATDAN TARTIBGA

SOLISHDA INNOVATSION YECHIM 13-18

QISHLOQ XO'JALIGI FANLARI

Karimov Nurbek

TURLI USULDA YERGA ISHLOV BERISHNI SOYA PARVARISHLANGAN MAYDON

TUPROG'INING SUV O'TKAZUVCHANLIGIGA TA'SIRI 19-22

TARIX FANLARI

Bobojonova Zuxra

TEMURIY MALIKALARNING HUKMDORLAR HAYOTIDAGI O'RNI..... 23-25

Xalilov Baxodir

ZAMONAVIY KUTUBXONALARNING MAKTABDAN TASHQARI TA'LIMDAGI O'RNI: NAVOIY

VILOYATI MISOLIDA..... 26-31

Xoliqova Ra'noxon

"MARKAZIY OSIYODA SUN'YI INTELLEKT TUFAYLI AYOLLAR IMKONIYATLARI: STEM TA'LIMI,

GENDER TENGLIGI VA IQTISODIY FAOLLIK SSENARIYLARI" 32-34

Xasanova Nargiza

YANGI DAVR: ILM-FANI INNOVASIYALARIDA AYOL-QIZLAR ISHTIROKINING DOLZARB

AHAMIYATI..... 35-38

IQTISODIYOT FANLARI

Salomov Temurbek

THE ROLE OF PILGRIMAGE TOURISM IN ENHANCING THE SERVICE SECTOR:

A CASE STUDY OF UZBEKISTAN..... 39-43

Raxmanov Ulugbek

TIJORAT BANKLARIDA BUXGALTERIYA HISOBINING HISOBVARAQLAR REJASIGA MUVOFIQ

TAHLILY AVTOMATLASHTIRILGAN NAZORAT MEXANIZMINI YARATISH 44-45

Toshtemirov To'lg'in

KICHIK TADBIRKORLIK SUB'EKTLARINING SUN'YI BO'LINISH MUAMMOLARI..... 46-49

Mansurova Sayyora

INNOVATSION PROPTECH-PLATFORMALAR VA

ULARNING KO'CHMAS MULK BOZORIGA TA'SIRI 50-53

Rajabov Alibek

INNOVATSION IQTISODIYOTNI SHAKKLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARIH..... 54-57

Ochilov Mels, Sayfiyeva Parizoda

EFFECTS OF INDUSTRIAL POLICY ON THE INVESTMENT ENVIRONMENT: LESSONS FROM

GLOBAL EXPERIENCES..... 58-60

FALSAFA FANLARI

Abdullayev Sodiqjon

MILLIY O'ZLIKNI TIKLASH JARAYONIDA EKOLOGIK TAFAKKUR VA SALOMATLIK

QADRIYATLARI..... 61-66

Gafurova Munajat

O'ZBEKISTONDA GENDER TENGLIGINI TA'MINLASHDAGI JAMIYAT VA

DAVLAT O'RTASIDAGI DIALEKTIK MUNOSABATLARI..... 67-70

Davronov Bahodir

SUN'IY INTELLEKT YORDAMIDA AXBOROT MUHITINING GUMANITAR QADRIYATLARGA

NISBATAN ASIMMETRIK MUNOSABATI..... 71-76

Latipov Sardor

KORRUPSIYANING TARIXAN SHAKLLANISHI VA TURLARI..... 77-81

FILOLOGIYA FANLARI

Xoliyorova To'lg'anoy

O'ZBEK TILI MILLIY KORPUSINING TA'LIM VA ILMIY TADQIQOTLARDAGI O'RNI..... 82-83

Ro'ziyev Temur

ADABIY-ESTETIK QARASHDA TAFAKKUR VA TUYG'UNING O'RNI..... 84-92

Gulmuradova Sobira

"XUSHKELDI" DOSTONI MATNI TARKIBIDAGI ETNOGRAFIKMLARNING MILLIY –

MADANIY XUSUSIYATLARI..... 93-95

Qosimova Malika

SINXRON TARJIMADA MASHINA TARJIMASINING AFZALLIKLARI XUSUSIDA..... 96-99

Bahromjonova Shahnoza

HODI ZARIF VA YANAGITA KUNIO ILMIY MEROSI:

FOLKLORSHUNOSLIKDA QIYOSIY TAHLIL..... 100-102

Ayimbetova Damekhan

ZAMONAVIY INGLIZ SHE'RIYATIDA HAYVONLARNI

TASVIRLASHNING O'ZIGA XOSLIKLARI..... 104-107

YURIDIK FANLARI

Komilov Avazbek

INTIZOMIY JAVOBGARLIK TO'G'RISIDA ISH QO'ZG'ATISH HAQIDAGI QAROR,

UNING SHAKLI VA MAZMUNIGA NISBATAN TALABLAR..... 108-110

Shamsitdinova Manzura

TEACHING LISTENING COMPREHENSION..... 111-112

Xadjiyev Azizbek

"IJTIMOIY ADOLAT" TAMOIYILINING XALQARO QONUNCHILIK

AMALIYOTIDA YORITILISHI..... 113-116

Уктамов Комрон

РЕГУЛИРОВАНИЕ ТРАНСГРАНИЧНЫХ ВОД ПЕРВЫМ ВОДНЫМ КОДЕКСОМ

РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН..... 117-123

<i>Исмоилов Бехрузбек</i> <i>ОСОБЕННОСТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ТЕЛЕКОММУНИКАЦИОННЫХ УСЛУГ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН</i>	124-129

PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Qo'shmurodova Aziza</i> <i>BOSHLANG'ICH SINFLARDA VATANGA MUHABBAT TUYG'USINI SHAKLLANTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA INTEGRATSIYALASHGAN TA'LIM METODLARINI QO'LLASH</i>	130-133

<i>Mamatqosimova Nodira</i> <i>SSENARIY YARATISHDA BADIY ADABIYOT NAMUNALARIDAN FOYDALANISH USULLARI</i>	134-137

<i>Sattoriy Shohruh</i> <i>TA'LIM SIFATI USTIDAN NAZORAT MEXANIZMLARINI BOSHQARISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH</i>	138-141

<i>Jabborova Umida</i> <i>TEXNOLOGIYA DARSLARIDA O'QUVCHILARNING TEXNIK SAVODXONLIGINI ROBOTOTEXNIKA ELEMENTLARI ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI</i>	142-144

<i>Xujanazarova Nozima</i> <i>RAQAMLI PLATFORMALARDA IQTISODIY MATNLARNI TARJIMA QILISHGA YO'NALTIRILGAN INTERAKTIV O'QUV TOPSHIRIQLARI VA KEYS-STADIYALARNI YARATISH</i>	145-148

<i>Aripjanova Dinora</i> <i>RAQOBATBARDOSH RAHBAR SHAXSINI SHAKLLANTIRISHDA MOTIVATSIYA MEXANIZMLARINING SAMARALI MODELI</i>	149-151

<i>Dosanova Gulbanu</i> <i>OLIY TA'LIM MUASSASALARI TALABALARIDA AXBOROT MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHNING DIDAKTIK SHART-SHAROITLARI</i>	152-154

<i>Isokov Ravshanbek</i> <i>INNOVATIVE APPROACHES TO FOSTERING HISTORICAL MEMORY AND CULTURAL IDENTITY IN STUDENTS</i>	155-160

TIBBIYOT FANLARI

<i>Urunbayeva Dilorom, Xudaybergenova Shaxnoza</i> <i>XOSHIMOTO TIREOIDITINING KECHISHIDA RUXNING O'RN</i>	161-163

<i>Nabiyeva Umida</i> <i>GIPERTONIYANING KELIB CHIQISHI VA OLDINI OLISHNING ZAMONAVIY TAMOIYILLARI</i>	164-166

PSIXOLOGIYA FANLARI

<i>Polvanov Rasulbek</i> <i>INTERNET QARAMLIGI VA SHAXSNING IJTIMOY MOSLASHUVIGA TA'SIR QILUVCHI OMILLAR ZAMONAVIY MAUGLI SINDROMI KONTEKSTIDASH</i>	167-172

<i>Усманова Лилия</i> <i>ТИПОЛОГИЯ СЕМЬИ В УЗБЕКИСТАНЕ: ТРАДИЦИИ, ТРАНСФОРМАЦИИ И СОВРЕМЕННЫЕ ВЫЗОВЫ</i>	173-176

KORRUPSIYANING TARIXAN SHAKLLANISHI VA TURLARI

Latipov Sardor Shavkatovich,

Navoiy viloyati Ichki ishlar boshqarmasi

Zarafshon shahar Ichki ishlar bo'limi boshlig'i

E-mail: sardorlatipov086@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada korrupsiyaning zamonaviy jamiyatdagi xavfli ko'rinishlari, ularning ijtimoiy-siyosiy va iqtisodiy oqibatlarini hamda korrupsiyani turlarga ajratishning nazariy va amaliy yondashuvlari tahlil qilingan. Shuningdek, poraxo'rlik, mijoz-homiylik aloqalari, tanish-bilishchilik va lobbizm kabi korrupsiya shakllari yoritilib, poraxo'rlikning iqtisodiy rag'bat va xarajatlarni kamaytirish vositasi sifatida qanday ishlashi tahlil qilingan. Bundan tashqari, korrupsiya turli darajadagi vakolatlar, mansabdorlarning resurslar ustidan nazorati va jamiyatdagi norasmiy munosabatlar orqali kuchayishi ko'rsatilib, ularni tizimli ravishda aniqlash va tahlil qilish zarurligi asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: jamiyat, korrupsiya, strategiya, hokimiyat, poraxo'rlik, lobbizm, insoniylik, kompensatsiya.

HISTORICAL FORMATION AND TYPES OF CORRUPTION

Latipov Sardor Shavkatovich,

Navoi regional Department of Internal Affairs

Head of the Department of Internal Affairs of Zarafshan city

Annotation. This article analyzes the dangerous manifestations of corruption in modern society, their socio-political and economic consequences, and theoretical and practical approaches to classifying corruption into types. It also highlights such forms of corruption as bribery, client-sponsorship, nepotism, and lobbying, and analyzes how bribery works as a means of economic incentive and cost reduction. In addition, it shows that corruption is exacerbated by various levels of authority, control of resources by officials, and informal relations in society, and justifies the need for their systematic identification and analysis.

Key words: society, corruption, strategy, power, bribery, lobbying, humanity, compensation.

Zamonaviy jamiyatdagi korrupsiya muammosi shu qadar tahdidli darajada keskinlashdiki, ushbu mavzuni tanlash va uning dolzarbligini belgilash shubha tug'dirmaydi. Ijtimoiy sohada korrupsiyaning namoyon bo'lishi qonunlarning samaradorligini sezilarli darajada pasaytiradi, shuningdek, aholining ishonchini pasaytiradi, jamoat tovarlarini tor guruhlar foydasiga qayta taqsimlash orqali aholining ijtimoiy tabaqalanish darajasini oshirishga yordam beradi, e'lon qilingan va haqiqiy qadriyatlar o'rtasida sezilarli farqlar mavjudligini ko'rsatadi, shu bilan jamiyat a'zolari o'rtasida xatti-harakatlarning ikki tomonlama standartini shakllantiradi.

Jahon ilm fani tizimida davlat va jamiyat qurilishining barcha sohalarida korrupsiogen omillarga chek qo'yishga qaratilgan keng ko'lamli tadqiqotlar olib borilmoqda. Davlat organlari zimmasidagi vazifa va funksiyalarni bajarishda yuzaga keladigan korrupsiyaga oid xavf-xatarlarni baholash tizimini takomillashtirish hamda davlat xizmatiga halollik standartlarini joriy etish bo'yicha ishlar izchil amalga oshirilmoqda. korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashish, profilaktika mexanizmlarini ishlab chiqish kabi amaliy yondashuvlar va nazariy tahlillar ilmiy va mantiqiy yondashuvni talab etuvchi dolzarb muammo bo'lib qolmoqda.

Jamiyatning ishlashini ta'minlash funksiyalarini bajarish uchun mansabdor shaxslarga bir qator vakolatlar, shu jumladan jamoat moddiy va nomoddiy resurslarini tasarruf etish beriladi. Shu bilan birga, bunday vakolat mansabdor shaxslarni jamiyatning qolgan qismidan uzoqlashtiradi va uni o'ziga xos manfaatlarga ega bo'lgan maxsus korporativ qatlamga aylantiradi.

Shu bilan birga, jamiyat tomonidan zaiflashgan nazorat shu tarzda paydo bo'lgan korporativ qatlamga paydo bo'lgan imtiyozlarni qonuniy sifatida rasmiylashtirishga imkon beradi, shuningdek jamiyatga uning qonuniyligi g'oyasini yuklaydi. Ushbu holatning eng salbiy oqibati manfaatlar himoyasining jamoatchilikdan korporativ tomonga siljishi bo'ladi. Asosiy qiziqish hukmron qatlam imtiyozlari soni va sifatini saqlab qolish va oshirishdir.

Shuni ta'kidlash kerakki, yuqori darajadagi korrupsiya ko'pincha ijtimoiy guruhlarining xatti-harakatlari strategiyasiga qarab bo'linadi: davlatni egallab olish va biznesni egallab olish. Birinchi atama odatda hokimiyatning eng yuqori darajasida qarorlar qabul qilish ustidan soya nazoratini o'rnatishga qaratilgan korporativ va individual biznes xatti-harakatlari strategiyasini anglatadi. Ikkinchisi ostida-davlat o'z vakillari orqali ma'muriy annuitet olish uchun biznesni nazorat qilishni o'rnatishga intiladigan hokimiyat strategiyalari va taktikalari to'plami.

Davlatni egallab olish sifatida amalga oshirilgan korrupsiya – bu davlat amaldorlariga ma'lum imtiyozlar berish natijasida o'zlari uchun ma'lum afzalliklarni ta'minlash uchun qonunlar, qoidalar, me'yorlarni shakllantirishga ta'sir ko'rsatishga qaratilgan turli xil fuqarolarning (ular ham shaxslar, ham guruhlar va firmalar tomonidan amalga oshirilishi mumkin) harakatlari.

Davlatni egallab olish turlari turlarga qarab farq qilishi mumkin, masalan, qo'lga kiritiladigan muassasalar yoki shunga o'xshash qo'lga olish bilan shug'ullanadigan subyektlar. Bundan tashqari, umuman olganda, bu yerda muhim narsa shundaki, davlat tomonidan tortib olishning barcha shakllari, birinchi navbatda, huquqiy muhitni buzish va jamiyat uchun mumkin bo'lgan katta yo'qotishlar yordamida tor doiradagi shaxslar uchun davlatdan daromad olishga qaratilgan.

Korrupsiyani biznesni egallab olish bilan bog'liq holda shuni ta'kidlash kerakki, uni amalga oshirishning asosiy taktikalari "ma'muriy to'siqlarni o'rnatish, ishtirok etishni talab qilish, individual korrupsiya amaliyotlari"dir [1].

Ma'muriy to'siqlarni o'rnatish deganda biznes xarajatlarini oshirishga yordam beradigan muayyan qoidalarni qabul qilish tushuniladi. Ishtirok etish uchun tovlamachilik o'z resurslari va qonuniy vakolatlari tufayli ma'lum bir korxona, tashkilotga ma'lum bir zarar yetkazish uchun hokimiyatda imkoniyat mavjudligini nazarda tutadi va shu bilan uni turli xil nodavlat yoki byudjetdan tashqari fondlarga hissa qo'shishga majbur qiladi. Buning evaziga tadbirkor o'z biznesini saqlab qolish yoki har qanday imtiyoz va imtiyozlarga ega bo'lish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shaxsning individual korrupsiya amaliyotlari mansabdor shaxsning rasmiy mavqeidan foydalangan holda biznes va shaxslar o'rtasida shaxsiy manfaatlarida jinoiy o'zaro munosabatlarni amalga oshirishdan iborat bo'ladi.

Ishbilarmonlik korrupsiyasi tadbirkorlar o'z bizneslarini yuritish bilan bog'liq muammolarni qandaydir tarzda hal qilishga urinayotgan hollarda yuzaga keladi. Ro'yxatdan o'tish, litsenziyalash, soliqlar, bojxona va boshqalarni hal qilish zarurati eng qisqa vaqt ichida,

raqobatchilardan tezroq yoki to'liq bo'lmagan hujjatlar to'plami bilan ko'pincha tadbirkorlarni norasmiy munosabatlarga murojaat qilishga majbur qiladi.

Korrupsiya turlari bo'yicha bunday tasniflash uning mohiyatini to'liq tushunishga, shuningdek korrupsiyaning tarqalishi nuqtai nazaridan eng xavfli vektorlarni va jamiyat faoliyati yo'nalishlarini aniqlashga imkon beradi.

Biz ko'rsatganimizdek, korrupsiya hodisalari jamiyat faoliyatida katta rol o'ynashi mumkin. Jamiyatda yuzaga keladigan norasmiy munosabatlar juda ko'p sonli shaxslarga ta'sir qiladi va ijtimoiy hayotning ko'plab jabhalariga kirib boradi. Shu munosabat bilan korrupsiya amaliyotlari turli shakllarda bo'ladi. Shu bilan birga, siz bilganingizdek, shakllar va tarkib bir-birini mustahkamlaydi. Gegel ta'kidlaganidek, "tarkib – bu shaklning tarkibga o'tishidan boshqa narsa emas, shakl esa tarkibning shaklga o'tishidir. Bu o'tish eng muhim ta'riflardan biridir" [2]. Shu munosabat bilan korrupsiya amaliyotining namoyon bo'lish shakllarini ajratish korrupsiya mohiyatini tahlil qilish uchun zarur shart bo'lib tuyuladi.

Tavsiya etilgan paragrafda ko'rsatilgan shakllarni aniqlash va ularni aniqlashga harakat qilinadi.

Shunday qilib, bizning fikrimizcha, korrupsiya amaliyotlarining aksariyati quyidagi shakllarda bo'lishi mumkin: tanish bilishchilik, poraxo'rlik, mijoz-homiylik aloqalari (yoki kliyetalizm) va lobbizm. Shu bilan birga, biz turli xil korrupsiya amaliyotlarini ushbu to'rttaga qisqartirish mumkin emasligini tushunamiz, ammo biz ularni asosiy, eng keng tarqalgan deb ajratamiz.

Poraxo'rlik deganda biz mansabdor shaxsning xatti-harakatlariga o'z foydasiga ta'sir qilish uchun ixtiyoriy taklif, va'da, berish, qabul qilish, ma'lum miqdordagi pulni olishga rozilik mavjud bo'lgan bunday korrupsion vaziyatni tushunamiz.

Poraxo'rlik insoniyatga ma'lum bo'lgan korrupsiyaning eng qadimgi shakllaridan biridir. Sitseron ham unga duch keldi va poraxo'rlikni eng jinoiy va eng sharmandali hodisa deb ta'rifladi.

Poraxo'rlik holatida, bu fuqarolarni bog'laydigan pora taklifidir. Ushbu korrupsiya amaliyoti rasmiy protseduralarni buzish orqali ikkala ishtirokchining har qanday qiziqishini qondirish uchun mansabdor shaxs va korrupsiya agenti tomonidan amalga oshiriladigan almashinuv munosabati sifatida qurilgan bo'lib, unda asosiy narsa taklif qilinadigan va talab qilinadigan narsadir. Shunday qilib, xizmatni to'g'ridan-to'g'ri to'lash kerak bo'lgan odatiy almashinuv mavjud. Boshqacha qilib aytganda, korrupsionerga pora berayotganda, korrupsioner singari, shaxs u bilan qanday munosabatda bo'lishi muhim emas. U uchun bu mavzu sifatida emas, balki faqat obyekt sifatida, u berishi mumkin bo'lgan narsa sifatida muhimdir.

Korrupsiyaning boshqa shakllari bilan taqqoslaganda, poraxo'rlik uning eng beadab va xavfli namoyon bo'lishi sifatida namoyon bo'ladi: jinoiy ta'qiblar natijasida o'zaro ta'sir qiluvchi odamlar uchun ham, umuman jamiyat uchun ham xavfli, chunki bu eng kam "axloqiy" amaliyotdir, shuningdek, davlat hokimiyati va uning vakillarini obro'sizlantiradi, qonunga beparvolikni kuchaytiradi.

O'rganilayotgan amaliyotdan foydalanadigan vaziyatlar doirasi juda keng. Va bu poraxo'rlik bilan do'stlik yoki uzoq muddatli munosabatlar majburiy emasligi bilan bog'liq. Bunday vaziyatda shaxslar faqat iqtisodiy munosabatlarga kirishadilar.

Shuni ta'kidlash kerakki, korrupsiyaning ushbu turi asosan keng tushunilgan o'rta sinfga tegishli. Yuqori sinfda pul unchalik zarur emas va kimnidir "sotib olish" mumkin bo'lsa-da, lekin faqat katta miqdordagi pora berish sharti bilan, shuning uchun u bilan muzokara qilish kerak bo'ladi. Ijtimoiy ierarxiyaning quyi darajasi vakillari orasida shunga o'xshash vaziyatni kuzatishimiz mumkin, ammo bu yerda sabab juda teskari: pora berish uchun zarur bo'lgan mablag'larning yo'qligi bunday imkoniyatni istisno qiladi.

Pora har doim manfaatlar to'qnashuvini o'z ichiga oladi. Korrupsioner unga "kompensatsiya" qilmasdan qilmagan har qanday ishni bajargani uchun mukofotlanishi kerakligini kutmoqda. Korrupsiya agenti uchun "kompensatsiya" miqdori juda yuqori emasligi va hech bo'lmaganda taqdim etilayotgan xizmatga bo'lgan ehtiyojdan oshib ketmasligi muhimdir.

Korrupsiyani o'rganishning neoliberal nazariyalaridan kelib chiqqan zamonaviy ma'noda poraxo'rlikni ikki jihatdan tahlil qilish mumkin: birinchidan, mansabdor shaxs uchun iqtisodiy rag'bat sifatida, ikkinchidan, xarajatlarni kamaytirish usuli sifatida.

Birinchi holda, o'z vaqtini qadrlaydigan ariza beruvchi o'z masalasini hal qilishni tezlashtirish uchun pora berishga intiladi. Bu yerda pora korrupsiya amaliyotining ushbu shaklining ikkala ishtirokchisi tomonidan zaruriy deb baholanadi va mansabdor shaxsni tezkor javob uchun rag'batlantirish sifatida qaraladi. "Bir qator tadqiqotchilar pora foydali rag'batlantiruvchi rol o'ynaydigan iqtisodiy modellarni taklif qilishdi. Masalan, "navbat menejerlariga" pora berish samarali bo'lishi mumkin (Lui, 1985). Moddiy mukofot davlat amaldorlarini o'z vaqtlarini qadrlaydigan, shuningdek umuman samarali ishlashga intilayotgan odamlarga ustunlik berishga undashi mumkin" [3].

Boshqacha qilib aytganda, pora yordamida kam haq to'lanadigan mansabdor shaxslarning motivatsiyasi oshadi, buning natijasida kompaniyalar yoki shaxslar o'z bizneslarini nisbatan xotirjam qilishlari mumkin. Biroq, shu bilan birga, mansabdor shaxslar pora olishda to'g'ridan-to'g'ri iqtisodiy foydani ko'rib, ba'zida o'z ixtiyori bilan faoliyatni va ularning vakolatlarini to'g'irlashlari mumkin. Bunday amaldorlar sun'iy ravishda tanqislikni keltirib chiqarishi, kechiktirish bilan shug'ullanishi, mijozlaridan pora olish uchun turli xil to'siqlarni yaratishi mumkin.

Shu munosabat bilan shuni ta'kidlaymizki, ko'pincha korrupsion aralashuvlarda ishlatiladigan mablag'larning katta miqdori mansabdor shaxslarning ish haqining pastligi bilan asossiz bog'liq emas. Shunday qilib, davlat organlarining samaradorligini oshirish, ularning ish bilan ta'minlash nuqtai nazaridan jozibadorligini oshirish, shuningdek, Shvetsiyadagi salbiy korrupsiya hodisalariga qarshi kurashish vositalaridan biri davlat xizmatchilarining ish haqini mamlakatdagi o'rtacha ish haqidan 12-15 baravar oshirish edi.

Ikkinchi ma'noda, pora xarajatlarni kamaytirishning noqonuniy usuli sifatida qaralishi mumkin. Ushbu hodisaning mantig'i quyidagicha: "davlat iqtisodiy faoliyat qoidalarini belgilaydi va soliqlarni yig'adi. Jismoniy shaxslar va kompaniyalar o'zlarini haq evaziga xarajatlardan ozod qilishlari mumkin". Tartibga solish uchun mo'ljallangan ba'zi qoidalar mavjud shaxslar, tashkilotlar, davlatlar faoliyati va mansabdor shaxslar ushbu qoidalarni nazorat qilish. Shunga ko'ra, bu yerda paydo bo'ladi poraxo'rlik imkoniyatlari.

Pora berish natijasida aktor ba'zi narsalarni olishga intiladi – imtiyozlar, boshqa aktorlarga nisbatan ma'lum afzalliklarni istaydi. Pora beruvchi unga nisbatan tartibga solish qoidalari bunga yo'l qo'ymaydi va qoidalar buziladi yoki hech bo'lmaganda ular kabi qat'iy

bo'lmaydi. "Biz rasmiy me'yorlarni tez va samarali ravishda chetlab o'tishni o'rgandik va rasmiy normalar maydoniga qaytish qiyin va uzoq jarayon bo'lib chiqadi". Bundan tashqari, qonuniy sxemalar yarim qonuniy sxemalar bilan almashtiriladi, chunki "bozorda qolish uchun xarajatlarni kamaytirish kerak va bu qonuniy sxemalardan voz kechishni yoki turli darajadagi qonuniylikning parallel sxemalaridan foydalanishni o'z ichiga oladi". Shunday qilib, biz Sorokinning salbiy seleksiya mexanizmining ta'siri haqida gapirishimiz mumkin, ya'ni noqonuniy biznes sxemalari qonuniy sxemalarni almashtiradi va insofsiz bozor ishtirokchilari halollarga qaraganda hayotiyroq bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, korrupsiya jamiyat taraqqiyotiga jiddiy tahdid tug'diradigan murakkab va ko'p qirrali hodisadir. U ijtimoiy tengsizlikni kuchaytiradi, qonun ustuvorligiga putur yetkazadi hamda jamoatchilik ishonchini susaytiradi. Korrupsiya turlarini chuqur tahlil qilish, ularning shakllarini aniqlash va tasniflash uni samarali nazorat qilish va oldini olish choralari ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois, korrupsiyaga qarshi kurash kompleks va tizimli yondashuvni talab qiladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Роуз-Аккерман С. Коррупция и государство. Причины, следствия и реформы. М. 2003. С. 17.
2. Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук. Т. 3. М. 1977. С. 298.
3. Дюркгейм Э. Самоубийство: социологический этюд. М. 1994. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. М. 1996.
4. Ахметова Н. А. Социальный механизм воспроизводства коррупции в условиях современного российского общества: монография. Волгоград. 2008. С. 73.
5. Sobirovich, T. B., & Elmuratovna, Y. A. (2025). Strengthening National Spiritual Immunity and Combating Destructive Ideologies in New Uzbekistan. *Asian Journal of Basic Science & Research*, 7(2), 101-108.
6. Sobirovich, T. B. (2021). The implementation of human indicator reforms in Uzbekistan. *Asian Journal of Multidimensional Research*, 10(9), 197-202.

**YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN
INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR**
VI RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI
2025-yil, avgust

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
VI Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami. 1-
jild, 6-son (avgust, 2025-yil). – 177 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2025-yil, 7-avgust

Barcha huqular himoyalangan.
© Science problems team, 2025-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2025-yil.